

jašnjih objavljivanja bilježničkih spisa, ovdje se posebna pažnja posvećuje vanjskim oznakama isprava te njihovoj paleografskoj analizi, dok su prijepisi isprava popraćeni kritičkim aparatom.

Na kraju knjige nalaze se kazala, podijeljena na *Kazalo imena*, *Kazalo mjesta* i *Stvarno kazalo*. Ovakvo iscrpna kazala od velike su pomoći prilikom korištenja ovih izvora. *Dodatak* donosi podatke o mjerama i novčarskom sustavu u Zadru u XV. stoljeću, preuzete iz knjige Tomislava Rukara "Zadar u XV. stoljeću, ekonomski razvoj i društveni odnosi", Zagreb 1977. te tlocrt Zadra krajem XIV. stoljeća, preuzet iz knjige Nade Klaić i Ive Petriciolija "Zadar u srednjem vijeku - Prošlost Zadra", knjiga II, Zadar 1976.

O važnosti objavljivanja ovakve vrste gradiva ne treba posebno govoriti. Notarske isprave predstavljaju glavni i najbolje sačuvani izvor za povijest svakodnevnoga života priobalne Hrvatske. Nastale kao posljedica težnje pojedinca da zaštiti svoja prava (zaštita imovine prilikom kupoprodaje, nasljeđivanja ili ženidbe), one donose podatke i o stanovanju, odjeći, nakitu, pokućstvu, oruđu i sl. Također su važan izvor za istraživanje onomastike, toponomastike, rodoslovlja i socijalnih struktura stanovništva u priobalnoj Hrvatskoj u srednjem vijeku.

Ladislav Dobrica

Georgi Dimitrov, DNEVNIK (9 mart 1933 – 6 februar 1949), Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski", Sofija 1997, 794 str.

Dnevnik Georgija Dimitrova autentično je svjedočanstvo koje bi moglo omogućiti lakše shvaćanje komunističke elite u tridesetim i četrdesetim godinama 20. stoljeća. Kako bismo posvjedočili značaj zapisâ, navest ćemo neke od važnijih epizoda iz Dimitrovljeva života. U svojoj 20-oj godini postao je član Bugarske radničke socijaldemokratske partije. Nakon raskola u stranci priklanja se revolucionarnom krilu, tzv. tijesnim socijalistima, gdje je izabran za člana biroa i zatim za sekretara sofijske partijske organizacije. Na međunarodnoj pozornici prvi se put pojavljuje na Balkanskoj demokratskoj konferenciji u Beogradu 1910. godine. Na mjestu sekretara CK KP Bugarske nalazio se od 1919. godine, pa do smrti 1949. U rujanskom antifašističkom ustanku 1923. zajedno s Vasilom Kolarovom nalazio se na čelu revolucionarnog komiteta. Nakon sloma ustanka bježi u Moskvu, a 1928. postaje član Izvršnog komiteta Kominterne. Sudovi u Bugarskoj dva su ga puta u odsustvu osudili na smrt. Kao sovjetski državljanin nalazio se u Berlinu u vrijeme paljenja Reichstaga, nakon čega je uhićen i optužen za sudjelovanje u tom činu. Na procesu u Leipzigu koji je vođen

protiv njega biva oslobođen optužbe, a godinu dana potom 1935. postaje generalni sekretar Kominterne. Na njegovu je inicijativu stvoren Otečestveni front u Bugarskoj i razrađen njegov program. Nakon svršetka Drugog svjetskog rata vraća se u Bugarsku gdje je nakon izbora za Veliko Narodno sobranje izabran i za prvog predsjednika Vlade Narodne Republike Bugarske.

Tijekom Prvog svjetskog rata Dimitrov počinje redovito voditi dnevnik do 1920, no nakon toga perioda ponovo će početi tek 9. ožujka 1933, pošto biva uhićen kao jedan od sudionika paljenja Reichstaga. Dnevnik će voditi do kraja života. Prvi dio njegova dnevnika dostupan nam je u radovima Nadežde Krsteve objavljenima u Znanstvenim radovima Visoke partijske škole pri Centralnom komitetu Komunističke partije Bugarske, knj. 26, 1996. i u *Izvjestajima Instituta za povijest Bugarske komunističke partije*, 1965. Druga etapa u vođenju Dnevnika (1933-1949), koju ovdje predstavljamo, najbogatiji je period u životu Georgija Dimitrova, jer je intenzitet događanja bio najburniji u 50-im i 60-im godinama njegova života.

Gotovo sve nabrojane funkcije koje je obnašao i događaji kojima je nazočio daju nam za pravo zaključiti o izuzetnom značaju Dnevnika, posebno za istraživače svjetske povijesti prve polovine 20. stoljeća. Pedeset godina nakon njegove smrti dostatan je historijski odmak za trezvenu i

objektivnu valorizaciju svih navedenih događaja i pojedinaca, sudionika jednog ciklusa svjetske povijesti.

Upravo otad otvara se prostor koji će rezultirati prezentacijom potpunoga dnevnika široj javnosti, iako su dijelovi dnevnika bili dostupni odabranim istraživačima i ranije. Nakon Dimitrovljeve smrti 12 bilježnica i 9 zasebnih listova, koji ukupno čine 1673 stranice autografa, pohranjeni su u specijalni osobni fond u Centralnom partijskom arhivu u Sofiji. Inicijativa za objavom nakon 1991. okupila je stručnjake Instituta za socijalnu povijest, Centralnog partijskog arhiva i Bojka Dimitrova, Georgijeva sina i nositelja autorskih prava, u redakciju koja će pripremiti izvorni predložak. Redakcija, prijevodi, predgovor, bilješke i kazala ove publikacije pripadaju uredništvu Dimitra Sirkova, Petka Boeva, Nikole Avrejskog i Ekaterine Kabakčijeve.

Priređivači su sadržajno podijelili Dnevnik na sljedeći način: Naputak čitatelju Bojka Dimitrova str. 7-9, Georgi Dimitrov i njegov dnevnik akademika Ilče Dimitrova str. 11-55, Predgovor str. 55-57, Dnevnik – Georgi Dimitrova 59-652, Bilješke 653-668, Kazalo imena 669-772, Kazalo geografskih imena 773-782, Kratice 784-786, Rezime na engleskom jeziku 787, Sažetak na ruskom jeziku 788, Sažetak na njemačkom jeziku 789, Sažetak na francuskom jeziku 790, sadržaj knjige na svakom od navedenih jezika, kao i osamdesetak

Dimitrovljevih fotografija na kraju knjige.

Dnevnik otkriva golemu količinu raznovrsnih događaja iz svakodnevnog života, osobna iskustva u situacijama koje su bile od izuzetnog značenja za budućnost velikog dijela svijeta, mnogobrojne razgovore s članovima sovjetske komunističke partije i njihovim najvišim državnim dužnosnicima, ali i ostalih zemalja diljem svijeta, korespondenciju s poznatim intelektualcima, kao i izuzetno korisne i intrigantne informacije proizašle iz diplomatskih i obavještajnih izvora. Želimo li sagledati osobnu stranu Dimitrovljeva života, nećemo ostati uskraćeni, jer na raspolaganju su nam pisma i telegrami upućivani obitelji i prijateljima. Neka od njih po prvi su put upravo na ovom mjestu javno objavljena, pružajući na taj način potpuniju sliku njegove ličnosti.

Za istraživače hrvatske povijesti prve polovice 20. stoljeća i povijesti Komunističke partije Hrvatske, osobito zanimljivi bit će oni dijelovi dnevnika gdje se spominju imena Josipa Broza Tita, Ante Pavelića, Vladimira Nazora i Vladimira Bakarića, koji su u raznim situacijama izravno razgovarali s Dimitrovom ili su spominjani u sklopu razgovora s najvišim predstavnicima komunističke vrhuške. Iscrpnije objašnjenje iz Dimitrovljeve perspektive moći ćemo, na žalost, dobiti samo o ulozi Josipa Broza, jednog od najspominjanih lidera uopće, dok su

gore navedena trojica tek usputna dnevnička bilješka, iz koje ne dobivamo podrobnije informacije.

Dnevnik sadrži oko tri tisuće osobnih imena sa svih kontinenata s kojima je Dimitrov dolazio u kontakt ili ih je posredno spominjao tijekom svojih nebrojenih razgovora koje je vodio kao jedan od najistaknutijih komunističkih lidera, te isto tako i veliki broj geografskih pojmova, što potvrđuje izuzetnu informativnu vrijednost dnevnika. Upravo zbog svojeg velikog međunarodnog ugleda on nije u cijelosti samo predstavnik bugarske povijesti, već i svih onih zemalja, koje su bile povezane s pripadnicima Kominterne. Njegov je dnevnik korisno vrelo gledano iz perspektive čovjeka s mogućnošću kreiranja novih političkih putova, pažljivo bilježeno, te na taj način daje uvid u onu stranu života koju ne možemo naći u klasičnom arhivskom gradivu, ali u kombinaciji s njim postaje komplementarno i stvara jasniju sliku jednog vremena.

Diana Mikšić

Georgi Dimitroff, TAGEBÜCHER 1933-1943, 712 str. / KOMMENTARE UND MATERIALIEN ZU DEN TAGEBÜCHERN 1933-1943, 773 str., Aufbau-Verlag, Berlin 2000.

Kao dodatak prikazu Dnevnika Georgija Dimitrova u bugarskom izdanju,